

แมกซ์ เวเบอร์ : การปกครองที่ชอบธรรม และจริยธรรมทางการเมือง

Max Weber : Legitimate Domination and the Ethical of Political Life

บดินทร์ สายแสง*

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการสำรวจแนวความคิดเบื้องต้นของแมกซ์ เวเบอร์ ในเรื่องของการปกครองที่ชอบธรรมและจริยธรรมทางการเมือง ซึ่งอาจสรุปสิ่งที่น่าสนใจจากความคิดของเวเบอร์ได้ว่า การปกครองที่ชอบธรรมตั้งอยู่บนพื้นฐานของประเพณีหลักกฎหมายหรือความเป็นเหตุเป็นผล และผู้นำหรือผู้มีอำนาจนี้ต้องมีลักษณะของพรสวรรค์หรือความสามารถพิเศษอันเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ รวมถึงความกล้าและความหวังของผู้ถูกปกครองที่มีต่อผู้นำหรือผู้มีอำนาจ นอกจากนี้จริยธรรมทางการเมืองคือ การต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ในกรอบของกฎกติกาอันเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ซึ่งไม่ได้หมายความว่าในการต่อสู้กับผู้ต่อสู้จะต้องมีคุณธรรมหรือจริยธรรม เพียงแต่ปฏิบัติตามกฎกติกา และดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ อย่างมีความรับผิดชอบ วิจารณ์ญาณ และความผูกพันแน่วแน่ต่ออุดมการณ์

คำสำคัญ: แมกซ์ เวเบอร์ การปกครองที่ชอบธรรม จริยธรรมทางการเมือง

Abstract

This article aimed to survey the introduction of Max Weber's ideas on "legitimate domination and the ethical political life." An interesting point that could be concluded from Weber's ideas of "legitimate domination" was one that is based on traditions, legality, and rationality. leadership or authority must have the characteristics of special talents or charisma which is the important component as well as fear and hope of the people for their leaders or authorities. "The ethical political life" is fighting for their interests in the framework of rules which is accepted by all parties. This does not mean that in a fight, the fighters must have moral or be ethical. They only have to follow the rules, and conduct various political activities with responsibility, judgment, and passion.

Keywords: Max Weber, legitimate domination, ethical political life

* นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนำ

แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber)¹

แมกซ์ เวเบอร์ หรือชื่อเต็มคือ แมกซ์มิเลียน คาร์ล เอมีล เวเบอร์ (Maximilian Carl Emil Weber) (21 เมษายน ค.ศ. 1864 – 14 มิถุนายน ค.ศ. 1920) เกิดที่เมืองเออร์เฟิร์ต (Erfurt) รัฐทิวริงเกีย (Thuringia) ประเทศเยอรมัน ในปี ค.ศ. 1882 เขาเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยไฮเดลเบิร์ก (University of Heidelberg) ในสาขากฎหมาย และได้เข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเบอร์ลิน (University of Berlin) และมหาวิทยาลัยก็อททินเจน (University of Göttingen) นอกจากนี้เขายังเข้ารับราชการทหารเป็นระยะๆ ในปี ค.ศ. 1886 เวเบอร์ได้สอบผ่านเนติบัณฑิต (bar association) ต่อมาในปี ค.ศ. 1889 ได้รับปริญญาเอกในสาขากฎหมาย ด้วยวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก (doctoral dissertation) เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของระบบยุติธรรมชื่อว่า “ประวัติศาสตร์องค์กรธุรกิจยุคกลาง” (The History of Medieval Business Organizations) สองปีถัดจากนั้นเขาเขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “ประวัติศาสตร์การเกษตรแบบโรมันและความสำคัญต่อกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชน” (The Roman Agrarian History and its Significance for Public and Private Law) ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์สำหรับวัดคุณสมบัติเพื่อเข้าเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยในประเทศเยอรมันที่เรียกกันว่า “Habilitationsschrift”² เวเบอร์จึงได้รับฐานะเป็น “Privatdozent” (private lecturer) ซึ่งถือเป็นตำแหน่งศาสตราจารย์เยอรมัน (german professorship)

ปรมาจารย์ทางสังคมศาสตร์ชาวเยอรมันท่านนี้นอกจากจะทำการสอนในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง เช่น มหาวิทยาลัยเบอร์ลิน (University of Berlin) มหาวิทยาลัยไฮเดลเบิร์ก (University of Heidelberg) มหาวิทยาลัยไฟรบวร์ก (Freiburg University) แล้ว เขายังมีผลงานทางวิชาการที่สร้างชื่อเสียงให้กับเขามากมาย เช่น The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism, The Religion of China: Confucianism and Taoism , Ancient Judaism , Politics as a Vocation and Science as a Vocation , The Religion of India: The Sociology of Hinduism and Buddhism เป็นต้น ในปี ค.ศ. 1919 ที่มหาวิทยาลัยมิวนิค เขาได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสถาบันด้านสังคมวิทยาแห่งแรกในมหาวิทยาลัยเยอรมัน

นอกจากนี้เขายังมีส่วนร่วมกับการเมืองเยอรมัน ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เขาเข้ารับทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลของทหารที่เมืองไฮเดลเบิร์ก ในปี ค.ศ. 1918 เขาได้เป็นที่ปรึกษาให้กับคณะ

¹ ดู Wikipedia contributors, “**Max Weber**”. *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Available: http://en.wikipedia.org/wiki/Max_Weber (Accessed July 24.2010); ดู อังกาป กอศรีพร (แปล). Lewis A. Coser (เขียน). 2537. **แนวคิดทางสังคมวิทยา ตอน แมกซ์ เวเบอร์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

² คำว่า *Habilitationsschrift* หรือ Habilitation มาจากภาษาละตินว่า *venia legendi* (permission for lecturing) หรือ *ius docendi* (right of teaching) ซึ่งหมายถึง “ได้รับอนุญาตให้บรรยายหรือสอน” ซึ่งผู้ขายจะมีสถานะที่เรียกว่า Privatdozent ส่วนผู้หญิงเรียกว่า Privatdozentin ดู Wikipedia contributors, “**Habilitation**”. *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Available: <http://en.wikipedia.org/wiki/Habilitation> (Accessed December 23.2010.) และ Wikipedia contributors, “**Privatdozent**”. *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Available: <http://en.wikipedia.org/wiki/Privatdozent> (Accessed December 23.2010.)

กรรมการสงบศึกของฝ่ายเยอรมันในการทำสนธิสัญญาแวร์ซายส์ และเป็นคณะกรรมการที่ร่างรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐไวมาร์

ปาฐกถาเรื่อง “การเมืองในฐานะอาชีพ” (Politics as a Vocation, “Politik als Beruf”)

แมกซ์ เวเบอร์ ผู้สืบทอดเจตนาของสำนักคานท์ใหม่³ (Neo-Kantianism) ตัวเขาเองเคยเล่นการเมืองก่อนที่จะมาเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย แม้กระทั่งเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยแล้วเขาก็ยังไม่วางมือจากการเมืองเสียทีเดียว เขาจึงมีประสบการณ์และรู้เห็นอะไรมาเยอะ ปาฐกถาเรื่องการเมืองในฐานะอาชีพ⁴ (Politics as a Vocation) ของแมกซ์ เวเบอร์ ได้บรรยายไว้ที่มหาวิทยาลัยมิวนิค (Munich University) ในเดือนมกราคมปี 1919 อันเป็นบรรยากาศในช่วงที่เยอรมนีกำลังสถาปนาโครงสร้างต่างๆ ของประเทศใหม่หลังจากพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 1 และการปฏิวัติเยอรมันปี 1918-1919 (German Revolution) โดยปาฐกถานี้ถูกเผยแพร่ในเดือนตุลาคมของปีเดียวกัน ซึ่งต้นฉบับถูกตีพิมพ์ในเยอรมัน และก็ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

การทำความเข้าใจความคิดทางการเมืองของเวเบอร์จากปาฐกถานี้เป็นเรื่องที่ยากยิ่ง เพราะเวเบอร์เองได้บรรยายไว้เป็นภาษาเยอรมัน และปาฐกถานี้ถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษบนความแตกต่างทางบริบทและกาลเทศะ ซึ่ง ธเนศ วงศ์ยานนาวา ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการแปลปาฐกถานี้ไว้ในประมวลรายวิชา ร.630 สัมมนาความคิดทางการเมืองสมัยใหม่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ว่า “คำว่า Vocation (มักแปลกันว่า “อาชีพ”) นั้นมีความหมายแตกต่างจากคำว่า *Beruf* ในภาษาเยอรมันซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า *Ruf* ซึ่งหมายถึงการเรียกร้องจากพระเจ้าที่มีต่ออาชีพหนึ่งๆ” และกล่าวต่อไปว่า “ปัญหาของการแปลความหมายของคำๆ นี้เข้ามาสู่โลกของภาษาอังกฤษทำให้ความเข้าใจเรื่องราวของแมกซ์ เวเบอร์ ถูกทำให้กลายเป็นเรื่อง อังกฤษ-อเมริกัน มากกว่าที่จะเป็นเรื่องของเยอรมัน” โดยในส่วนท้ายของประมวลรายวิชาได้กล่าวถึงการแปลปาฐกถาเรื่อง Politics as a Vocation ของนักสังคมวิทยาสองท่านคือ ฮันส์ เกอร์ท (Hans Gerth) และซี.ไรท์ มิลล์ (C. Wright Mills) ที่ถูกโจมตีอย่างมากกว่าทำให้เหมาะสมกับกรอบความคิดแบบอเมริกัน ซึ่งรวมถึงการแปลของทาลคอตต์ พาร์สัน (Talcott Parsons) ด้วย แต่นั่นก็เป็นปัญหาอันปกติของการแปลที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงการตีความได้ ฉะนั้นการจะทำความเข้าใจปาฐกถานี้จึงต้องพิจารณาถึงบริบททางประวัติศาสตร์การเมืองเยอรมัน ประกอบกับการตีความของนักวิชาการต่างๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งในบทความนี้จะได้สำรวจแนวคิดสำคัญในเบื้องต้น 2 แนวคิด อันเป็นส่วนหนึ่งในปาฐกถาเรื่อง “การเมืองในฐานะอาชีพ” คือ แนวคิด Legitimate Domination ซึ่งขอแปลเป็นภาษาไทยว่า “การ

³ สำนักคานท์ใหม่เป็นหลักการทั่วไปในทางอภิปรัชญาหรือจริยธรรมที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากอิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) โดยเฉพาะแนวโน้มของกระแสทางปรัชญาในเยอรมนีช่วงปี ค.ศ. 1860 และมีความเข้มแข็งอย่างยิ่งในช่วงปี ค.ศ. 1870 ด้วยคำขวัญที่ว่า “กลับไปทีคานท์” (back to Kant) ในปี 1860 ของคูโน ฟิชเชอร์ (Kuno Fischer, 1824-1907) ซึ่งเวเบอร์ (Max Weber) ได้ยอมรับแนวคิดสำนักนี้จากฮายน์ริช ริคเคิร์ต (Heinrich Rickert, 1863-1936) ดู Robert Audi (general editor). c1999. **The Cambridge dictionary of philosophy**. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press. p. 603-604 and p. 969.

⁴ ดู Max Weber, Hans H. Gerth and C. Wright Mills (translated, edited and with an Introduction). 1946. **From Max Weber: Essays in sociology**. New York : Oxford university press. p. 77-128.

ปกครองที่ชอบธรรม” และอีกแนวคิดคือ The Ethical of Political Life ซึ่งขอแปลเป็นภาษาไทยว่า “จริยธรรมทางการเมือง” โดยอาศัยการตีความของนักวิชาการต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อเป็นแนวทางพื้นฐานในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์เรื่องนี้ในขั้นต่อไป

การปกครองที่ชอบธรรม (Legitimate Domination)

ในหัวข้อนี้จะได้ศึกษาถึงว่าในความคิดของแมกซ์ เวเบอร์ อะไรคือการปกครองที่ชอบธรรม หรือผู้นำอ้างสิทธิอะไรในการปกครองหรือครอบงำ และสิทธิอำนาจใดคือสิทธิอำนาจที่ชอบธรรม ซึ่งเราจะมาพิจารณาว่านักวิชาการต่างๆ ได้ตีความแนวคิดนี้ของเวเบอร์ไว้อย่างไร⁵

Wasburn ได้สรุปไว้กว้างๆ เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องนี้ของเวเบอร์ไว้ว่า “หนึ่งในผลงานที่สำคัญทางสังคมวิทยาการเมืองของเวเบอร์คือ เขาได้จำแนกความแตกต่างของสิทธิอำนาจทั้ง 3 ระบบ (three systems of authority) คือ จารีตประเพณี (traditional) พรสวรรค์หรือความสามารถพิเศษ (charismatic) และกฎหมาย (legal) อันเป็นอุดมคติ การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและสัญลักษณ์ (typology) ของเขา แสดงถึงความมั่งคั่งของการกำหนดแนวคิดในแง่ระบบการเมืองที่สำคัญภายใต้สิ่งที่มนุษย์ดำรงอยู่ให้สามารถถูกอธิบายและเปรียบเทียบได้อย่างเป็นระบบ เขาได้อธิบายถึงการครอบงำ (domination) ในรูปของจารีตประเพณี พรสวรรค์หรือความสามารถพิเศษ และกฎหมาย ประกอบด้วยข้อสมมติฐานที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานของความชอบธรรม (legitimacy) เพื่อสร้างรูปแบบขององค์กรทางการเมือง เวเบอร์อธิบายเกี่ยวกับรูปแบบและสัญลักษณ์ด้วยการรวบรวมรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งเน้นที่รูปแบบความแตกต่างขององค์กรทางการเมืองประมวลกับแหล่งอันเป็นเอกลักษณ์ (unique) ของความตึงเครียด (tension) และความขัดแย้ง (conflict)” (Wasburn, 1982: 19)

Stirk และ **Weigall** ได้อธิบายแนวคิดการปกครองที่ชอบธรรมของแมกซ์ เวเบอร์ไว้ในหัวข้อ “แมกซ์ เวเบอร์กับสามรูปแบบของการปกครอง” (Max Weber on Three Forms of Domination) (Stirk and Weigall, 1995: 60-61) ว่า เวเบอร์ได้สรุปและจำแนกการปกครองที่ชอบธรรม หรือ classification of *Herrschaft*⁶

1. จารีตประเพณี (traditional) คือ สิทธิอำนาจของเมื่อวานนี้ (อดีต) ที่อยู่ชั่วนิรันดร์ หรือ The authority of the 'eternal yesterday' กล่าวคือ อำนาจอันได้มาจากจารีต (mores) ที่ถูกทำให้ศักดิ์สิทธิ์ท่ามกลางการยอมรับแบบโบราณซึ่งยากที่จะเข้าใจ และการยอมรับนี้ถูกปรับให้กลายเป็นสิ่งที่ทำอยู่เป็นประจำหรือเป็นประเพณี (habitual) เพื่อให้เกิดความสอดคล้องสอดรับกัน สำหรับการปกครองด้วยจารีตประเพณีนั้นจะปกครองโดยผู้อาวุโส (patriarch) และเจ้าผู้ครองนครสมัยก่อน (the patrimonial prince of yore)
2. พรสวรรค์หรือความสามารถพิเศษ (charismatic) คือ สิทธิอำนาจอันได้มาจากความพิเศษหรือความสามารถพิเศษส่วนบุคคลหรือพรสวรรค์ (*gift of grace, charisma*) รวมถึงความศรัทธาหรือ

⁵ ดู Max Weber, *Ibid.*, p.78-79.

⁶ คำว่า *Herrschaft* สามารถแปลได้หลายความหมาย เช่น authority คือ สิทธิอำนาจ หรืออำนาจหน้าที่, domination คือ การปกครอง หรือการครอบงำ, legitimacy คือ ความชอบธรรม

จงรักภักดี (devotion) ส่วนบุคคลโดยปราศจากเงื่อนไขใดๆ และความเชื่อส่วนบุคคลจากการเปิดเผยของพระเจ้า (revelation) ความเป็นผู้กล้าหาญ (heroism) หรือคุณลักษณะอื่นๆ ในความเป็นผู้นำของแต่ละบุคคล สำหรับการปกครองด้วยพรสวรรค์ หรือความสามารถพิเศษนั้นจะปกครองโดยศาสนพยากรณ์ (the prophet) หรือในทางการเมืองคือ เจ้าแห่งสงครามที่ได้รับการคัดเลือก (จากพระเจ้า) (the elected war lord) ผู้ปกครองที่มาจากการออกเสียงลงคะแนนโดยประชาชนทั้งหมด (the plebiscitarian ruler) ผู้นำฝูงชนที่ยิ่งใหญ่ (the great demagogue) หรือ ผู้นำพรรคการเมือง (political party leader)

3. กฎหมาย (legal) คือ การปกครองด้วยความถูกต้องชอบธรรมของกฎหมาย โดยความถูกต้องนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อในความมีเหตุผล (validity) ของรัฐบัญญัติอันชอบด้วยกฎหมาย (legal statute) และอำนาจหน้าที่บนพื้นฐานของการปกครองที่ถูกสร้างขึ้นอย่างสมเหตุสมผล (rationally) ในกรณีนี้การเชื่อฟัง (obedience) เป็นสิ่งที่ถูกคาดหวังไว้ในตัวบทกฎหมาย

ในตอนท้าย Stirk และ Weigall ได้กล่าวไว้ซึ่งพอสรุปให้เข้าใจคือ “ในความเป็นจริง การเชื่อฟัง (obedience) นั้นถูกกำหนดด้วยแรงจูงใจที่สูงส่งของความกลัว (fear) และความหวัง (hope) คือความกลัวจากการล้างแค้นของอำนาจลึกลับ (magical power) หรืออำนาจของผู้มีอำนาจเอง (power holder) และความหวังซึ่งผลตอบแทนหรือรางวัล (reward) ทั้งในโลกนี้หรือโลกหน้า”

Adams และ Dyson ได้กล่าวถึงแนวคิดของแมกซ์ เวเบอร์ในเรื่องการปกครองที่ชอบธรรม (Adams and Dyson, 2003: 168) ไว้ว่า “แมกซ์ เวเบอร์ ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่อง 3 ลักษณะพื้นฐานของสิทธิอำนาจ (three basic types of authority) หรือการปกครองที่ชอบธรรม (legitimate domination) คือ จารีตประเพณี (traditional) กฎหมาย-หลักเหตุผล (legal-rational) และพรสวรรค์หรือความสามารถพิเศษ (charismatic)”

1. สิทธิอำนาจจากจารีตประเพณี (traditional authority) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของประเพณี (sanctity of tradition) อันมีอิทธิพลมากในสังคมก่อนสมัยใหม่ (pre-modern society)

2. สิทธิอำนาจจากกฎหมาย-หลักเหตุผล (legal-rational authority) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดเรื่องสิทธิอำนาจแห่งกฎหมาย (authority of law) และเป็นความคิดที่อยู่ท่ามกลางตัวบทกฎหมาย (law) และสังคม (society) ที่จัดตั้งด้วยระบบเหตุผล สิทธิอำนาจตามกฎหมาย-หลักเหตุผลนี้จะเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับระบบราชการ (bureaucracy) และยังสอดคล้องกับช่วงแห่งความรุ่งโรจน์ของการใช้หลักแห่งเหตุผล (rise of rationality) อันเป็นศูนย์กลางของความเป็นสมัยใหม่ (modernity)

3. สิทธิอำนาจจากพรสวรรค์ หรือความสามารถพิเศษ (charismatic authority) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์หรือจงรักภักดี (devotion) ต่อผู้นำแบบบารมี (charismatic leader) ซึ่งผู้นำประเภทนี้หาได้ยากมาก แต่สามารถจะปรากฏเมื่อใดก็ได้ และเมื่อปรากฏขึ้นแล้วก็จะขัดแย้งกับผู้นำทั้งสองแบบที่กล่าวมาแล้วข้างต้นคือ ผู้นำจากจารีตประเพณี และผู้นำจากกฎหมาย-หลักเหตุผล ซึ่งผู้นำแบบบารมีนี้สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อล้มล้างอำนาจของสถาบันจารีตประเพณี และยังสามารถหยุดซึ่งความสำคัญขององค์กรทางกฎหมาย-หลักเหตุผล

จิโรโชค (บรรพต) วีระสัย ได้อธิบายแนวคิดของเวเบอร์นี้ไว้ว่า เวเบอร์ได้แบ่งประเภทการใช้วิธีการควบคุมทางสังคมในเชิงรัฐศาสตร์ออกเป็นสามประเภท ได้แก่ อำนาจบารมีวิสัย (charismatic) อำนาจเชิงตรรก-นิติบัญญัติ (rational-legal) อำนาจเชิงประเพณีนิยมหรือธรรมเนียมอำนาจ (traditional) และได้ อธิบายต่อไปว่า การวิเคราะห์อำนาจของเวเบอร์ ควรเน้นว่าเป็นไปในเชิงอุดมทัศน์ (ideal type) คือ เป็นการมองอะไรในรูปแบบสมมุติแบบ และปกติจะไม่มีอำนาจเช่นนั้นในลักษณะครบถ้วนในสภาพที่เป็นจริง (บรรพต, 2529: 372)

1 อำนาจเชิงบารมีวิสัย (charismatic) ในประเด็นอำนาจเชิงบารมีวิสัย (บรรพต, 2529: 361-364) นี้มีรากศัพท์เดิมในทางคริสตศาสนาว่า “ของกำนัลจากสวรรค์” (gift of grace) โดยเวเบอร์ ให้ความหมายของ charisma ไว้ว่าเป็นอำนาจที่เกี่ยวข้องกับแรงศรัทธาที่คนอื่น ๆ มีต่อบารมีชน อาจเป็นเพราะ ประจักษ์ซึ่งความสามารถพิเศษในการสงคราม หรือความเป็นผู้สามารถรักษาโรคหรือขจัดภัยพิบัติต่างๆ ได้ ความเป็นภาพอุดมทัศน์ (ภาพอุดมคติ) ของบารมีอำนาจคือ ทุนจำลองที่ได้ระบวยการต่างๆ ไว้ ในลักษณะสมมุติแบบ ซึ่งมีได้ใช้ในความหมายว่าดีหรือเลว แต่มีสภาพเป็นกลางๆ ไม่แสดงคุณค่าในทางบวกหรือลบแต่ประการใด (value-free) ผู้นำแบบบารมีอำนาจของเวเบอร์ คือ ผู้มีลักษณะแห่งบุคลิกภาพ ที่ผิดจากคนธรรมดา หรือได้รับการยอมรับว่าเหนือธรรมชาติ เหนือความมนุษย์ธรรมดา ผู้ได้รับการยกย่องว่า มาจากเทพ ดังนั้นจึงให้เกียรติเป็นผู้นำ ลักษณะเช่นนี้มีแนวโน้มมาในรูปของ “ชาติวิเศษ” แต่อาจพัฒนา ให้เกิดขึ้นภายหลังก็อาจเป็นได้ ในสังคมสมัยที่ยังไม่มีความเจริญทางวัฒนธรรมมีอำนาจจะปรากฏอยู่ในบุคคล ต่อไปนี้คือ ศาสตราทางศาสนา หมอผู้เชี่ยวชาญ ประชาญ์ทางกฎหมาย หัวหน้ากลุ่มล่าสัตว์ และวีรบุรุษในการสงคราม

ลักษณะของบารมีอำนาจ

- 1.1 การถือว่าบารมีอำนาจนั้นมีในบุคคลเหล่านั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อว่าเป็นผู้หยั่งรู้ดินฟ้า มหาสมุทร มีมนต์ หรืออำนาจจิตพิเศษที่เก่งกว่าคนธรรมดา
  - 1.2 ลักษณะพิเศษดังกล่าวนี้ไม่จำเป็นต้องใช้ในความหมายที่ดี หรือในทางบวกเสมอไป
  - 1.3 บารมีเกิดขึ้นได้ และคงอยู่ด้วยการยอมรับจากผู้อื่น
  - 1.4 การยอมรับว่ามีคุณสมบัติพิเศษเป็นผลให้เกิดความรู้สึกว่าเป็น “หน้าที่” ที่จะต้องปฏิบัติตาม คำสั่งหรือคำบงการของบารมีชน
  - 1.5 การเชื่อฟังหรือปฏิบัติตามเป็นเรื่องของการจงรักภักดีหรือความเกรงกลัวต่อตัวบุคคลที่มีลักษณะเชิงบารมีวิสัย
  - 1.6 การพิสูจน์ว่าบุคคลใดเป็นบารมีชนสมควรแก่การเคารพยำเกรงขึ้นอยู่กับ “ผลที่ตามมา”
2. อำนาจเชิงตรรก-นิติบัญญัติ (rational-legal) สามารถอธิบายเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้ (บรรพต, 2529: 373-374)

2.1 มืองค์ประกอบหลักขึ้นอยู่กับข้อบังคับ และหลักเหตุผล หรือกฎหมาย (นิติบัญญัติ) ได้แก่ ปทัสถานทางกฎหมาย (legal norms) ซึ่งยอมรับกันว่าจะต้องปฏิบัติตาม สำหรับเหตุผลหรือวิธีการแบบเหตุผล (rational) คือ ประสิทธิภาพในการยังผลให้เกิดขึ้น สิ่งที่ถูกต้องตามเหตุผล หมายถึง การกระทำที่บรรลุเป้าหมายโดยใช้ทรัพยากรให้น้อยที่สุด

2.2 กฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรองรับการใช้อำนาจต้องเป็นระเบียบปฏิบัติอย่างกว้างๆ เพื่อให้ใช้ได้ทั่วไป มีสภาพเป็นนามธรรม แล้วตีความใช้เฉพาะรายหรือเฉพาะเรื่อง

2.3 ผู้มีอำนาจตามตรรก-นิตินัย ใช้อำนาจได้ในขอบเขตแห่งระเบียบปฏิบัติและกฎหมาย

2.4 การเชื่อฟังตรรก-นิตินัย คือ เป็นการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่เป็นลายลักษณ์อักษรของหน่วยงานหรือองค์การหนึ่ง การเชื่อฟังอยู่ในขอบเขตเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องโดยตรง

2.5 ตำแหน่งในองค์การหรือหน่วยงานตามระบบตรรก-นิตินัยมีการจัดเป็น ลำดับลดหลั่น (hierarchy)

2.6 การเข้าสู่ตำแหน่งต่างๆ (recruitment) จะต้องบรรจุบุคคลที่ได้รับการฝึกฝนเล่าเรียนหรืออบรมมาโดยเฉพาะ (specialization)

2.7 ผู้รับหน้าที่ในองค์การหรือหน่วยงานนั้นๆ จะต้องแยกทรัพย์สินส่วนตัวไม่ปะปนกับขององค์การนั้นๆ ในฐานะนิติบุคคล

2.8 ตำแหน่งอำนาจหน้าที่แบบตรรก-นิตินัยนี้เปลี่ยนตัวบุคคลได้คือไม่ถือว่าดำรงตำแหน่งโดยสิทธิตลอดชีวิต การเข้าและออกจากตำแหน่งเป็นเรื่องของกฎระเบียบข้อบังคับ

2.9 การสั่งงานต่างๆ หรือการวางกฎเกณฑ์จะกระทำเป็นลายลักษณ์อักษร

2.10 อำนาจโดยตรรก-นิตินัยนี้สืบเนื่องมาจากการมีพื้นฐานความรู้ทางเทคนิค คือการเรียนหรือได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะ และยังมีความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์อีกด้วย

3. ธรรมเนียมอำนาจ หรืออำนาจเชิงประเพณีนิยม (traditional) เป็นอำนาจอันเกิดขึ้นจากชนบปฏิบัติที่เก่าแก่มีลักษณะดังต่อไปนี้ (บรรพต, 2529: 374-375)

3.1 การเชื่อฟังและปฏิบัติตามอำนาจประเภทนี้ ขึ้นอยู่กับศรัทธาในระบบดั้งเดิมหรือระบบการที่ส่งทอดต่อกันมาเป็นเวลานานพอสมควร

3.2 การเคารพยำเกรงอันก่อให้เกิดธรรมเนียมอำนาจนี้สืบเนื่องจากการรู้จักมักคุ้นและจงรักภักดีเป็นการส่วนตัว และจะเรียกผู้หนึ่งว่าเป็น “ผู้หลักผู้ใหญ่” หรือ “เจ้านาย”

3.3 ผู้ติดตามหรือเชื่อฟังบุคคลนี้เรียกเป็น “ลูกน้อง” หรือ “ผู้ภักดี” มิใช่ถือว่าเป็นข้าราชการหรือลูกจ้างที่มีเงินเดือนเป็นทางการ

3.4 ผู้มีอำนาจประเภทนี้ สามารถสั่งการได้ในลักษณะดังนี้คือ โดยอาศัยชนบธรรมเนียมโดยตรงและอำนาจจากดุลยพินิจ

3.5 บริวารของผู้มีธรรมเนียมอำนาจมีลักษณะดังนี้คือ เป็นกลุ่มญาติหรือเกี่ยวข้องกับผู้นำและอีกกลุ่มคือ เป็นบริวารที่มีความซื่อสัตย์จงรักภักดีที่สมัครเข้ามาเป็นพรรคพวก

3.6 ระบบการทำงานหรือระบบบริหารของผู้มีอำนาจประเภทนี้ขาดลักษณะที่เป็นตรรก-นิตินัย
สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงแนวคิดของเวเบอร์นี้ไว้ว่า ถ้าถือเอาที่มาของอำนาจเป็นเกณฑ์ ผู้นำก็มีอยู่ 3 แบบคือ (สัญญา, 2532: 328-329)

1. ผู้นำตามหลักเหตุผลและกฎหมาย (legal-rational) คือผู้นำที่ได้รับการคัดเลือกหรือเลือกตั้งแต่งตั้งในสังคมสมัยใหม่ เช่น ผู้แทนราษฎร นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายกรัฐมนตรี หมอ ช่าง (วิทย์ ไทรทัศน์^๖ ไฟฟ้า รถยนต์)

2. ผู้นำตามบารมี (charismatic) ได้แก่ผู้นำที่ได้ตำแหน่งเนื่องจากบุคลิกลักษณะพิเศษเหนือมนุษย์หรือเหนือบุคคลผู้อื่นของตน เรียกหลวมๆ ว่า ผู้บารมี เช่น ผู้นำทางศาสนา ผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางสังคม เป็นต้น

3. ผู้นำทางประเพณี (traditional) อำนาจมาจากประเพณีนั่นคือ การเคารพนับถือสืบต่อกันมา เช่น พระสงฆ์ ผู้เฒ่าผู้ชรา ผู้อาวุโส หัวหน้าเผ่า พระมหากษัตริย์ เป็นต้น

จริยธรรมทางการเมือง (The Ethical of Political Life)

ในสังคมที่เรียกร้องหรือกระหายจริยธรรมทางการเมืองนั้นต้องการจริยธรรมการเมืองในรูปแบบใด แมกซ์ เวเบอร์ ปราชญ์ทางสังคมศาสตร์และผู้มีชีวิตเกี่ยวพันกับการเมืองมาโดยตลอด เขาก็ให้แก่นักการเมืองควรมีจริยธรรมทางการเมืองอย่างไรในสายตาของเขาและในบริบททางการเมืองเยอรมันขณะนั้น⁷ (ปี 1919)

Adams และ Dyson (Adams and Dyson, 2003: 167-168) ได้อธิบายถึงแนวคิดของเวเบอร์เกี่ยวกับเรื่องจริยธรรมทางการเมืองไว้ว่า “อะไรคือความเป็นไปได้ของจริยธรรมทางการเมือง?” เวเบอร์ยืนยันว่า ประการแรกคือ ต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการทางจริยธรรมหนึ่งๆ โดยการพิสูจน์หรือแสดงตัวเอง (identifying oneself) ด้วยสาเหตุ (cause) หรืออุดมการณ์ (ideology)

เขาเชื่อว่าการกระทำของผู้ที่มีชีวิตห่างออกไปจากการเมือง (‘lived off’ politics) ซึ่งคือผู้ที่มีชีวิตอยู่ด้วยการจัดการกับอำนาจโดยขาดหลักการนั้น จะนำไปสู่ความรู้สึกที่ว่างเปล่า (emptiness) และความเหลวไหลไร้สาระ (absurdity) ในทางตรงกันข้ามผู้ที่อุทิศตัวเพื่อสาเหตุ (อุดมการณ์) (cause) อันเป็นขอบข่ายที่มีความต้องการสัมบูรณ์ (absolute) คือมีแต่ความเชื่อมั่นเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ก็จะทำให้ไม่ประนีประนอมกับความเป็นจริง และไม่ยอมรับหรือรับไม่ได้กับผลกระทบอันเป็นผลร้ายจากการดำเนินนโยบายต่างๆ

นอกจากนี้การมีแต่จริยธรรมสัมบูรณ์ (absolute ethics) หรือจริยธรรมแห่งความเชื่อมั่น (ethics of conviction) เพียงอย่างเดียว นั้นคือการขาดความรับผิดชอบ (irresponsible) และยิ่งอาจจะนำมาซึ่งผลร้ายหรือหายนะ (disastrous) อีกด้วย อาชีพอันแท้จริงของนักการเมืองต้องเอาใจจดจ่อกับการอุทิศตนเพื่อสาเหตุ (อุดมการณ์)(cause) ซึ่งอยู่บนฐานของจริยธรรมแห่งความรับผิดชอบ (ethics of responsibility) และต้องยอมรับการปฏิบัติที่ชั่วร้าย (evil) ในบางครั้งเพื่อนำไปสร้างสิ่งที่ดี (produce good) รวมถึงการยอมรับความไม่มีเหตุผลทางจริยธรรมของโลก (ethical irrationality of the world)

ในเว็บไซต์ **Changingminds.org** ได้อ้างถึงหนังสือ *Political Writings* (1919) ของแมกซ์ เวเบอร์ ซึ่งแปลโดย **Ronald Speirs** และเรียบเรียงโดย **Peter Lassman** โดยได้สรุปถึงแนวคิดเรื่องจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมือง (politician) ว่าต้องมี 3 คุณสมบัติสำคัญ (three essential qualities) ไว้ที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ความจริงจังต่ออุดมการณ์ (passion)

⁷ ดู Max Weber, *Ibid*, p.117-118 and p.127-128.

นักการเมืองควรมีความมุ่งมั่นแน่วแน่ต่อสาเหตุ (cause) เพื่อที่พวกเขาจะสามารถรักษาไว้ซึ่งความจริงจ้งต่ออุดมการณ์ที่มีความจำเป็น และความจริงจ้งต่ออุดมการณ์มักจะตั้งอยู่บนฐานของความศรัทธาต่อนักการเมืองที่มีวิสัยทัศน์เพื่ออนาคตและพยายามทำอุดมการณ์เหล่านั้นให้เป็นจริง

การเมืองไม่ตรงไปตรงมา (politics is not straightforward) และบนเส้นทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอาจจะเป็นเส้นทางที่คดเคี้ยวมาก ความจริงจ้งต่ออุดมการณ์จะให้พลังแก่นักการเมือง เพื่อให้ให้นักการเมืองก้าวต่อไปและเอาชนะอุปสรรคที่โหมกระหน่ำเข้ามา

ความจริงจ้งต่ออุดมการณ์ยังเป็นสิ่งโหม่งน้ำใจที่ดี ถ้านักการเมืองมีความรู้สึกจริงจ้งต่ออุดมการณ์ (passionate) หรือมีศรัทธาอันแรงกล้าต่ออุดมการณ์ (enthusiasm) นักการเมืองก็จะมีอิทธิพลต่อผู้อื่นหรือประชาชน นอกจากนี้การมีความรู้สึกจริงจ้งต่ออุดมการณ์อย่างเดียวนั้นยังไม่เพียงพอ ความจริงจ้งต่ออุดมการณ์ที่ขาดความรับผิดชอบ (responsibility) สามารถนำไปสู่การปฏิวัติที่รุนแรง (revolutionary fervor) และอาชญากรรม (crime) อีกแง่หนึ่งความจริงจ้งต่ออุดมการณ์ที่ขาดการวิจารณ์ญาณ (judgment) ก็จะไปสู่การตัดสินใจที่ไร้ประสิทธิภาพ (ineffective) และอันตราย (dangerous) อีกด้วย

2. วิจารณ์ญาณ (judgment)

นักการเมืองต้องทำการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อชีวิตของผู้คนจำนวนมาก รวมทั้งตนเองด้วยการตัดสินใจทางการเมืองที่ย่ำแย่จะเป็นการทำร้ายตัวนักการเมืองเอง (professional suicide) ฉะนั้นวิจารณ์ญาณทางการเมือง (political judgment) ยังหมายรวมถึง เมื่อเก็บสิ่งที่มีความลับและเมื่อออกไปยังที่สาธารณะ ความลับก็ยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสามารถตัดสิน (judge) ตัวตนของคนอื่นๆ ซึ่งถูกปกปิดซ่อนเร้นอยู่

การมีวิจารณ์ญาณ (judgment) อย่างเดียวไม่เพียงพอ วิจารณ์ญาณที่ขาดความจริงจ้งต่ออุดมการณ์ (passion) ก็จะไม่ประสบความสำเร็จอะไรเลยเช่นกันวิจารณ์ญาณที่ขาดความรับผิดชอบ (responsibility) ก็จะไม่ได้รับการต้อนรับหรือไม่ได้รับคะแนนเสียงจากกลุ่มผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

3. ความรับผิดชอบ (responsibility)

นักการเมืองต้องให้บริการชุมชนที่กว้างขวาง จึงควรพิจารณาถึงผู้อื่นอยู่เสมอๆ และต้องมีผลประโยชน์ที่ดีที่สุดเป็นหัวใจสำคัญสำหรับพวกเขา ซึ่งมันหลีกเลี่ยงไม่ได้เลยที่จะต้องเข้าใจและยอมรับซึ่งค่านิยมของสังคม

ถ้าขาดซึ่งความรับผิดชอบ (responsibility) นักการเมืองจะกลายเป็นคนเห็นแก่ตัว นอกจากนี้ความหยิ่งยโส (vanity) และความหลงตัวเอง (narcissism) มีแนวโน้มที่จะลดความรับผิดชอบของตัวนักการเมืองลงอย่างไรก็ตามการขาดซึ่งความรับผิดชอบของนักการเมืองก็สามารถนำไปสู่การที่นักการเมืองจำเป็นต้องแสดงซึ่งความรับผิดชอบออกมาในทางใดทางหนึ่งด้วยนั่นเอง

ลักษณะปกติของการขาดความรับผิดชอบ (lack of responsibility) คือ การที่นักการเมืองได้อำนาจมาและใช้อำนาจเหล่านั้นอย่างขาดสติ ซึ่งเรียกว่า “การเมืองแห่งอำนาจ (power politics)” นอกจากนี้ “การเมืองแห่งความรุนแรง (politics of violence)” ยังเป็นต้นเหตุแห่งสงครามและการกระทำอื่นๆ อันเป็นผลร้ายต่อร่างกาย เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายทางการเมือง (ends) นอกจากนี้การเมืองยังครอบคลุมความย้อนแย้งต่างๆ (paradoxes) และสถานการณ์ที่จะบีบบังคับให้ต้องเลือกทางใดทางหนึ่งซึ่งไม่เป็นที่

ปรารถนาทั้งคู่ (dilemmas) อันทำให้ยากต่อการหาเหตุผลในการกระทำทางอำนาจ (power) และความก้าวร้าวหรือการล่วงละเมิดต่างๆ (aggression) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ความรู้สึกของความรับผิดชอบ (sense of responsibility) ที่จริงจังนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญมาก

ความรับผิดชอบต่อชาติความจริงจังต่ออุดมการณ์ (passion) จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้เลย และความรับผิดชอบต่อชาติวิจรรย์ญาณ (judgment) ก็จะไปสู่การตัดสินใจทางการเมืองที่ไม่มีประสิทธิภาพ (ineffective) และอันตราย (dangerous)

สำหรับงานเขียนของนักวิชาการไทยที่อ้างอิงแนวคิดเรื่องจริยธรรมทางการเมืองของแมกซ์ เวเบอร์ คือ บทความเรื่องจริยธรรมทางการเมือง : แนวคิดเพื่อการศึกษาวิจัยในประเทศไทย ของ **มนตรี เจนวิทย์-การ** ซึ่งนำเสนอในเดือนมีนาคม 2541 (เวรียา, บรรณธิการ, 2546: 69-76) และถูกอ้างอิงอีกครั้งโดยงานวิจัยเรื่องนักการเมืองไทย: จริยธรรม ผลประโยชน์ทับซ้อน การคอร์รัปชัน ของ **ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์** (ธีรภัทร์, 2549: 16-18) ดังนี้

เวเบอร์ได้แบ่งนักการเมืองอาชีพ (full-time) ออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) ผู้มีชีวิตเพื่อการเมือง (live for politics) และ 2) ผู้ที่อาศัยและหากินจากการเมือง (live from politics)

การมีชีวิตเพื่อการเมือง หมายถึง นักอุดมการณ์ที่ได้รับความสุขจากการเข้าไปเล่นการเมือง เป็นความรู้สึกภายในใจ เป็นการเล่นการเมืองเพื่ออุดมคติหรืออุดมการณ์ทางการเมืองของตน พวกนี้จะมีฐานะและรายได้ดีอยู่แล้วก่อนมาเล่นการเมือง และไม่มีผลประโยชน์ที่จะมาเล่นการเมืองเพื่อหารายได้หรือผลประโยชน์แก่ตนเอง ในทางตรงกันข้ามผู้ที่อาศัยและหากินจากการเมือง เป็นผู้ที่ต้องการรายได้จากการทางการเมือง ต้องอาศัยรายได้จากเงินเดือนหรือจาก “สินบน” หรือใช้อิทธิพล “ถอนทุน” คืนจากเงินที่ใช้ไปในการเลือกตั้ง

เวเบอร์ชี้ให้เห็นว่าอาชีพนักการเมืองมีความแตกต่างจากอาชีพอื่นๆ เพราะเป็นอาชีพที่ไม่ต้องอาศัยระยะเวลาในการฝึกฝนพัฒนาความสำนึกในเรื่องเกียรติยศของวิชาชีพ (professional honor) ไม่ต้องอาศัยความรู้ทางด้านเทคนิคพิเศษ (special techniques) ซึ่งทำให้ไม่เกิดความสำนึกว่าจะต้องสร้างจริยธรรมของวิชาชีพ (professional integrity) อย่างไรก็ตามเวเบอร์มีความเห็นว่า การเกิดพรรคการเมืองทำให้มีโอกาสฝึกฝนวิธีการต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจตำแหน่งในพรรคและในการเลือกตั้งเพื่อตำแหน่งในรัฐ เขาเห็นว่านักกฎหมายน่าจะเป็นนักการเมืองสมัยใหม่ (ปี 1919) ได้ดีที่สุด เพราะศึกษาและฝึกอบรมในการต่อสู้คดีมาแล้ว สามารถนำความรู้มาใช้ในการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ได้ (คือทำให้กรณีที่ดีแล้วน่าจะแพ้ให้กลับมาชนะได้) ซึ่งก็มีได้หมายความว่าผู้ต่อสู้จะต้องมีคุณธรรมหรือจริยธรรม แต่เป็นการต่อสู้ตามตัวบทกฎหมายเป็นสำคัญ) ภายในระบบพรรคการเมืองเองก็อาจแบ่งเป็นผู้ชำนาญและเจ้าหน้าที่การเมือง แต่โดยรวมการเมืองในพรรคการเมืองก็คือ การเมืองที่เป็นการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์

คำถามสำคัญที่เวเบอร์ยกมาคือ อาชีพนักการเมืองจะอาศัยจริยธรรมอะไรจึงจะทำให้เกิดความยอมรับในความชอบธรรม หรือจริยธรรมทางการเมืองอยู่ตรงไหน เขามองว่า จริยธรรมเกิดขึ้นในสภาพที่วิกฤติ ซึ่งทำให้ต้องหันมาอ้างเหตุผลความถูกต้องในการกระทำทางการเมือง เป็นการใช้อจริยธรรมเป็นเครื่องมืออ้างความถูกต้อง อย่างไรก็ตาม เวเบอร์เห็นว่าจริยธรรมที่เกี่ยวข้องน่าจะมี 2 ประการ ได้แก่ จริยธรรมว่าด้วยความเชื่อมั่นที่มีหลักการ (ethics of principled conviction) และจริยธรรมว่าด้วย

ความรับผิดชอบ (ethics of responsibility) หลักจริยธรรมทั้งสองประการมีความเกี่ยวพันในลักษณะที่ว่า หากมีความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีหลักการแต่ไม่มีความรับผิดชอบต่อการกระทำที่เกิดจากความรู้สึก เช่นนั้น คนที่มีความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีหลักการจะได้รับการเคารพแต่จะไม่มีใครยอมให้เป็น “นักการเมือง” ถ้าไม่ยอมมีความรับผิดชอบ เพราะอาจใช้ความรุนแรงจากการมีอำนาจที่ชอบธรรม โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่ตามมา นักการเมืองที่มีลักษณะเช่นนี้ย่อมเป็นบุคคลที่เป็นอันตรายต่อประเทศชาติและประชาชนอย่างยิ่ง ในทฤษฎีของเวเบอร์ นักการเมืองจึงควรมีคุณสมบัติทั้ง 3 ประการ คือ

1. มีอารมณ์ผูกพันแน่วแน่ จริยธรรมต่ออุดมการณ์ (passion) หมายความว่า นักการเมืองต้องรู้สึกห้วง กังวล เอาใจใส่ต่อสิ่งที่เขาต้องการจะต่อสู้ คำว่า passion ไม่ใช่อารมณ์ที่เกิดจากความตื่นเต้นที่ไร้ความหมาย (sterile excitement) หรือเป็นเพียงเจตคติภายใน (inner attitude) เท่านั้น แม้การปฏิบัติที่ปราศจากความรับผิดชอบก็ไม่จำเป็นว่าเป็น passion

2. มีความรับผิดชอบ (responsibility) จริยธรรมของความรับผิดชอบต่อตัวที่ชี้ให้เห็นชัดว่า นักการเมืองมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่ออุดมการณ์หรือไม่

3. มีวิจาร์ณญาณ (judgment) หมายถึงความสามารถที่จะรักษาไว้ซึ่งความไม่หวั่นไหวและความสงบ แต่สนองตอบต่อสภาพความเป็นจริง หรืออีกนัยหนึ่งจะต้องพิจารณาสิ่งต่างๆ การขาดวิจาร์ณญาณเป็นบาปหนักอย่างหนึ่งของนักการเมือง เป็นสิ่งที่ทำให้ไร้ประสิทธิภาพทางการเมือง

คุณสมบัติทั้งสามประการจะประกอบกันเป็นจริยธรรมทางการเมืองเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง อันเป็นกิจกรรมของมนุษย์อย่างแท้จริง นักการเมืองจึงจำเป็นต้องมีอุดมการณ์ มีความรับผิดชอบต่อ และมีวิจาร์ณญาณเป็นเครื่องกำกับ ความหลงตัวเอง (vanity) เป็นสิ่งที่คุกคามอาชีพนักการเมือง ทำให้ขาดความเป็นกลาง ขาดความรับผิดชอบ และเป็นไปเพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองเท่านั้น

บทสรุป

การปกครองที่ชอบธรรม จากที่กล่าวมาแล้วก็จะพอสรุปให้เข้าใจได้ว่า ผู้นำมักอ้างสิทธิสำคัญ 3 ประการในการปกครองหรือครอบงำ (domination) คือ 1) จารีตประเพณี (traditional) 2) กฎหมาย (legal) และ 3) พรสวรรค์ หรือความสามารถพิเศษ (charismatic) นั่นคือการปกครองอันชอบธรรมในความคิดของเวเบอร์

แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ สิ่งที่ Stirk และ Weigall ได้กล่าวถึงคือ ความกลัวและความหวังของผู้ถูกปกครอง (fear and hope) คือ “ความกลัวจากการอ้างแค้นของอำนาจลึกลับ (magical power) หรืออำนาจของผู้มีอำนาจเอง (power holder) และความหวังซึ่งผลตอบแทนหรือรางวัล (reward) ทั้งในโลกนี้หรือโลกหน้า” (Stirk and Weigall, 1995: 61) ซึ่งพอจะสังเคราะห์ได้ว่า การปกครองที่แม้จะชอบธรรมเพียงใดมันก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทำให้ผู้อยู่ใต้ปกครองกลัวต่ออำนาจของผู้ปกครองและหวังต่อรางวัลหรือผลตอบแทนอันน้อยนิดจากผู้มีอำนาจ

และอีกประเด็นที่สำคัญคือ สิ่งที่ Adams และ Dyson รวมถึงนักวิชาการไทยอย่าง จิตรโชค วีระลัย ได้เน้นถึงความสำคัญของ “อำนาจจากพรสวรรค์ หรือความสามารถพิเศษ (charismatic)”

โดย Adams และ Dyson ถึงขั้นกล่าวไว้ว่า “ผู้นำประเภทนี้ทำได้ยากมาก แต่สามารถจะปรากฏเมื่อใดก็ได้ และเมื่อปรากฏขึ้นแล้วก็จะขัดแย้งกับผู้นำทั้งสองแบบที่กล่าวมาแล้วข้างต้นคือ ผู้นำจากจารีตประเพณี และผู้นำจากกฎหมาย-หลักเหตุผล ซึ่งผู้นำแบบบารมีนี้สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อล้มล้างอำนาจของสถาบันจารีตประเพณี และยังสามารถหยุดซึ่งความสำคัญขององค์กรทางกฎหมาย-หลักเหตุผล” (Adams and Dyson, 2003: 168) เช่นเดียวกันในงานเขียนของจิโรซค (บรรพต) วีระสย ได้ให้นำหนักของเรื่อง “charismatic” ไว้มาก โดยเขียนพิจารณาไว้ถึง 1 บทเต็มๆ (ดูเพิ่ม บรรพต, 2529: 361-368) โดยได้แยกพิจารณาอีก 2 อำนาจคือ จารีตประเพณี (traditional) และกฎหมาย (legal) ไว้คนละบท (ดูเพิ่ม บรรพต, 2529: 371-376)

สรุปได้ว่า การปกครองที่ชอบธรรมตั้งอยู่บนพื้นฐานของประเพณี หลักกฎหมายหรือความเป็นเหตุเป็นผล และผู้นำหรือผู้มีอำนาจนี้ต้องมีลักษณะของพรสวรรค์หรือความสามารถพิเศษอันเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ รวมถึงความกล้าและความหวังของผู้ถูกปกครองที่มีต่อผู้นำหรือผู้มีอำนาจ

จริยธรรมทางการเมือง ในความคิดของแมกซ์ เวเบอร์นั้นโดยสรุปแล้ว จะต้องผสมผสานระหว่าง จริยธรรมแห่งความเชื่อมั่น (ethics of conviction) และจริยธรรมแห่งความรับผิดชอบ (ethics of responsibility) รวมถึงต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ 3 ประการอย่างขาดไม่ได้คือ 1) มีอารมณ์ผูกพันแน่นแน่วจริงจังต่ออุดมการณ์ (passion) 2) มีความรับผิดชอบ (responsibility) 3) มีวิจารณญาณ (judgment)

สิ่งที่น่าสนใจคือ สิ่งที่ Adams และ Dyson ได้กล่าวไว้ซึ่งพอจะสังเคราะห์ได้ 3 อย่าง (Adams and Dyson, 2003: 168) คือ

1. นักการเมืองจะทำอะไรต้องสมเหตุสมผล ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมแห่งความรับผิดชอบ (ethics of responsibility)
2. ต้องยอมรับการปฏิบัติที่ชั่วร้ายหรือการทำสิ่งไม่ดี (evil) ในบางครั้งเพื่อนำไปสร้างสิ่งที่ดี (produce good)
3. ต้องยอมรับความไม่มีเหตุผลทางจริยธรรมของโลก (ethical irrationality of the world) สอดคล้องกับที่ มนตรี เจนวิทย์การ กล่าวถึงงานเวเบอร์ไว้ว่า “การเกิดพรรคการเมืองทำให้มีโอกาสฝึกฝนวิธีการต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจตำแหน่งในพรรคและในการเลือกตั้งเพื่อตำแหน่งในรัฐ เขาเห็นว่านักกฎหมายน่าจะเป็นนักการเมืองสมัยใหม่ (ปี 1919) ได้ดีที่สุด เพราะศึกษาและฝึกอบรมในการต่อสู้คดีมาแล้ว สามารถนำความรู้มาใช้ในการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ได้ (คือทำให้กรณีที่ดีแล้วน่าจะแพ้ให้กลับมาชนะได้) ซึ่งก็ได้หมายความว่าผู้ต่อสู้จะต้องมีคุณธรรมหรือจริยธรรม แต่เป็นการต่อสู้ตามตัวบทกฎหมายเป็นสำคัญ) ภายในระบบพรรคการเมืองเองก็อาจแบ่งเป็นผู้ชำนาญและเจ้าหน้าที่การเมือง แต่โดยรวมการเมืองในพรรคการเมืองก็คือ การเมืองที่เป็นการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์” (วริยา, บรรณาธิการ, 2546: 72-73)

สรุปได้ว่า จริยธรรมทางการเมือง คือ การต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ในกรอบของกฎกติกาอันเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ซึ่งไม่ได้หมายความว่าในการต่อสู้นั้นผู้ต่อสู้จะต้องมีคุณธรรมหรือจริยธรรมในทางศาสนา เพียงแต่ปฏิบัติตามกฎกติกา และดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ อย่างมีความรับผิดชอบ วิจารณญาณ และความผูกพันแน่นแน่วต่ออุดมการณ์

บรรณานุกรม

- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. 2549. **นักการเมืองไทย: จริยธรรม ผลประโยชน์ทับซ้อน การคอร์รัปชัน: สภาพปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ และแนวทางแก้ไข**. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- บรรพต วีระสย. 2529. **สังคมวิทยาการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ฝ่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิริยา ชินวรรณโณ. 2546. **จริยธรรมในวิชาชีพ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2532. **สังคมวิทยาการเมือง: หลักการและการประยุกต์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- Adams, Ian and Dyson, R.W. 2003. **Fifty Major Political Thinkers**. 2nd ed. London: Routledge.
- Weber, Max. 1946. **From Max Weber: Essays in sociology**. translated, edited and with an Introduction by Gerth, Hans H. and Mills, C. Wright. New York: Oxford university press.
- Stirk, Peter M.R. and Weigall, David. 1995. **An Introduction to Political Ideas**. London: Pinter Publishers.
- Wasburn, Philo C. 1982. **Political sociology: approaches, concepts, hypotheses**. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

เว็บไซต์

- Changing Mind. **Three essential qualities**. (Online). Available: http://changingminds.org/disciplines/politics/articles/three_qualities.htm (Accessed July 27.2010).
- Wikipedia: The Free Encyclopedia. Wikimedia Foundation Inc. **Habilitaion**. (Encyclopedia on-line). Available:<http://en.wikipedia.org/wiki/Habilitation> (Accessed December 23.2010).
- Wikipedia: The Free Encyclopedia. Wikimedia Foundation Inc. **Max Weber**. (Encyclopedia on-line). Available:http://en.wikipedia.org/wiki/Max_Weber (Accessed July 24.2010).
- Wikipedia: The Free Encyclopedia. Wikimedia Foundation Inc. **Privatdozent**. (Encyclopedia on-line). Available:<http://en.wikipedia.org/wiki/Privatdozent> (Accessed December 23.2010).